

ін. ; наук. ред. О. М. Балакірєва ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. 127 с.

5. Соціальні мережі 2024: Рейтинг найпопулярніших платформ в Україні та світі, статистика і тренди Marketer. *Marketer*. URL: <https://marketer.ua/ua/social-media-rating-of-the-most-popular-platforms-in-ukraine-and-the-world/> (дата звернення: 24.10.2025).

6. Réseaux sociaux les plus utilisés dans le monde 2025| Statista. *Statista*. URL: <https://fr.statista.com/statistiques/570930/reseaux-sociaux-mondiaux-classes-par-nombre-d-utilisateurs/> (дата звернення: 23.10.2025).

Юлія Рубльовська

*здобувач спеціальності 231 Соціальна робота
ВСП Бережанський фаховий коледж НУБіП*

Науковий керівник: **Софія Підлужна**

*викладач соціальних дисциплін І категорії
ВСП Бережанський фаховий коледж НУБіП*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Проблема сирітства в Україні належить до числа найгостріших соціальних викликів сучасності. Її масштаби зумовлені складними соціально-економічними процесами, такими як безробіття, трудова міграція, руйнування сімейних відносин, зниження рівня матеріального забезпечення населення. Попри визнання сім'ї пріоритетною формою виховання дитини, значна кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, продовжує перебувати у державних закладах опіки, що створює ризики для їхнього повноцінного особистісного та соціального розвитку [1, с.164.]

У процесі змін в освітній системі пріоритетним стає впровадження особистісно орієнтованого підходу до виховання. Ця концепція базується на визнанні унікальності кожної дитини, її неповторної цінності, а також забезпеченні права на всебічний розвиток, реалізацію власного потенціалу [1, с.164.] Такий підхід дозволяє розглядати дитину-сироту не лише як об'єкт виховання, а й як активного суб'єкта соціалізації, здатного до осмисленої і творчої інтерпретації власного життєвого досвіду. Сучасна соціально-педагогічна діяльність, спрямована на роботу з дітьми цієї категорії, орієнтована на забезпечення умов для гармонійного розвитку їхньої особистості, формування системи ціннісних орієнтирів, мотиваційної структури, соціальної компетентності та готовності до самостійного і відповідального життя. Важливим завданням виступає мінімізація наслідків депривації, тобто обмеження базових потреб дитини у любові, турботі, емоційній підтримці, що є типовим для інтернатних закладів [1, с.167.]

Результати численних досліджень підтверджують, що тривале перебування дітей у закритих установах суттєво впливає на формування їхньої мотиваційно-ціннісної сфери, призводячи до серйозних труднощів. Діти-сироти, як правило, вирізняються обмеженим колом бажань, невизначеністю життєвих цілей і розмитим уявленням про власне майбутнє. Їхня поведінка значною мірою зумовлена потребою у схваленні з боку дорослих — як позитивному, так і негативному.

Унаслідок цього формуються переважно зовнішні, ситуативні мотиви діяльності, що ускладнює розвиток внутрішньої моральної позиції [2, с.95–96]. Для гармонійного розвитку особистості дітей, позбавлених батьківського піклування, важливим є створення умов для позитивної самоідентифікації, емоційної стабільності та формування стійких соціальних зв'язків. Одним із ефективних інструментів такої підтримки є наставництво, який визначається як добровільна діяльність дорослої особи, спрямована на надання індивідуальної допомоги дитині у розвитку її потенціалу, соціальної адаптації та підготовці до самостійного життя [3, с. 28–29].

Наставництво сприяє подоланню браку емоційної підтримки, створюючи для дитини середовище довіри, захищеності та впевненості у власних можливостях. У сучасному світі система соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні формується в умовах соціально-економічних і політичних випробувань. Ця проблема стає особливо відчутною через наслідки війни, яка значно поглибила кризу втрати батьків та збільшила кількість дітей, які потребують державної підтримки. У зв'язку з цим держава стикається з необхідністю вдосконалювати механізми надання соціальної допомоги, опіки та супроводу таких дітей [4, с.376].

Одним із ключових напрямів державної політики є формування дієвої системи соціального захисту, яка включає надання соціальних послуг, забезпечення правового захисту, медичної та освітньої підтримки, а також підготовку дітей до самостійного життя. Органи місцевого самоврядування мають значні повноваження у цій сфері: вони організовують надання соціальних послуг, координують роботу закладів опіки, контролюють дотримання прав дітей, здійснюють моніторинг якості соціальної допомоги, формують місцеві програми підтримки сімейних форм виховання [4,с.379–380]. Важливою складовою соціального захисту є фінансова підтримка.

Держава призначає щомісячну грошову допомогу батькам-вихователям та прийомним батькам, забезпечує виплати дітям, які навчаються у закладах освіти, на рівні від 2,5 до 3,5 прожиткових мінімумів залежно від віку й стану здоров'я [4, с.379]. Такі виплати спрямовані на забезпечення належних умов життя, виховання й розвитку дитини. Разом з тим, державна підтримка має бути не лише матеріальною, а й психологічною, педагогічною та соціальною, що передбачає інтеграцію роботи соціальних служб, педагогів, психологів та медичних фахівців. Особливе місце у системі соціальної підтримки займають заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування, у яких важливу роль відіграє соціальний педагог. Його професійна діяльність спрямована на всебічний розвиток дитини, формування навичок соціальної адаптації, реінтеграції у суспільство, а також на підготовку до самостійного життя [5, с.402].

Соціальний педагог у подібних закладах виконує низку професійних функцій, зокрема: захист прав та інтересів дитини, забезпечення дотримання її прав, а також попередження порушень майнових і житлових гарантій; розвиток соціальних навичок у вихованців, формування практичних умінь взаємодії з оточенням, самообслуговування та вирішення життєвих питань; консультант і агент соціальних змін, який надає підтримку дітям у подоланні психологічних труднощів, формуванні навичок ефективної комунікації, вирішенні конфліктних ситуацій та визначенні життєвих орієнтирів [5, с. 403–404]; організатор дозвілля, який створює умови для культурного розвитку, соціальної інтеграції та залучення дітей до участі у творчих, спортивних і освітніх програмах [5, с. 405].

Висновки. Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, виступає одним із ключових напрямів державної соціальної політики, адже саме через цю діяльність реалізується головне завдання — забезпечення права кожної дитини на повноцінний розвиток, освіту, соціалізацію та гідне життя.

Складність цієї роботи пояснюється низкою проблем, з якими стикаються діти цієї категорії: психологічною травматизацією, соціальною ізоляцією, відсутністю емпатії, а також труднощами у формуванні життєвих цінностей і орієнтирів. Одним із ключових завдань соціально-педагогічної діяльності є створення сприятливих умов для успішної соціалізації дітей. Це передбачає відновлення порушених зв'язків між особистістю та суспільством, формування у дітей почуття власної гідності, впевненості у власних можливостях і прагнення до самостійного життя. Використання особистісно-орієнтованого підходу дає змогу бачити дитину не як об'єкт опіки, а як активного учасника свого розвитку, здатного приймати рішення, брати відповідальність за свої вчинки і долучатися до життя громади [1,с.164].

Наставництво відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності дітей-сиріт. Воно являє собою форму довготривалої емоційної й соціальної підтримки, яку надає доросла людина, допомагаючи дитині адаптуватися до самостійного життя, розвивати навички взаємодії в суспільстві та знижувати загрозу виникнення девіантної поведінки [3, с.28–29].

Наставництво створює умови для формування у дитини почуття довіри, безпеки та соціальної приналежності, чого часто бракує у традиційних інтернатних закладах. Не менш значущим є державний соціальний захист, який реалізується через систему правових, економічних і організаційних заходів. Держава здійснює системну підтримку дітей-сиріт та осіб із їхнього числа, надаючи матеріальну допомогу, соціальні послуги,

житлові гарантії та доступ до освітніх можливостей. Нормативно-правова база закріплює їхні права на отримання фінансової підтримки, пільгове обслуговування, доступ до якісної освіти, медичної допомоги, а також забезпечує соціальний супровід після завершення перебування в інтернатних установах [4, с.378–381]. Водночас ефективність такої підтримки значною мірою залежить від координації дій між державними структурами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та педагогічними працівниками.

Провідна роль у практичній реалізації соціально-педагогічних завдань належить соціальному педагогу. Він виступає посередником між дитиною і суспільством, координатором взаємодії закладу, сім'ї, громади та державних органів. Його професійна діяльність поєднує функції консультанта, вихователя, захисника прав дитини, організатора дозвілля, наставника й психолога. Ефективна діяльність соціального педагога вимірюється його здатністю забезпечувати індивідуальний підхід до кожної дитини, сприяти її соціальній інтеграції, формуванню позитивного світогляду та підготовці до дорослого життя [5, с.401–405].

Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без батьківського піклування, виступає не лише актом гуманізму, але й стратегічно значущим елементом у розвитку українського суспільства. Її метою є не тільки захист цієї вразливої категорії дітей, але й внесок у виховання соціально зрілих особистостей, здатних до самореалізації та свідомої участі в суспільному житті.

Список використаних джерел:

1. Лялюк Г. Особистісно-орієнтована парадигма виховання дітей-сиріт: соціокультурний вимір // Збірник наукових праць Національної академії ДПСУ. Серія: Педагогічні науки. 2020. №1.
2. Стельмахук Х. Особливості мотиваційно-ціннісної сфери дітей-сиріт // Наука і освіта. 2015. №7.
3. Гук О., Удовенко Ю. Забезпечення організації процесу наставництва для дітей-сиріт в Україні // Соціальна робота. 2020. №1(6).
4. Павлюк Т. І., Швець К. В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування // Current trends in scientific research development: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference. Boston, USA: BoScience Publisher, 2024.
5. Особливості соціально-педагогічної діяльності в закладах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013. №5(31).